

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๐
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้ สมฺปยุตฺตา ยถาโยคํ ฯลฯ สงฺคโท นาม นียเต .
ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งประเภทเวทนา ๓ มาดู
๒. จงบอกชื่อของจิต เจตสิก ตามลำดับดังต่อไปนี้ พร้อมทั้งเหตุอันนั้น ๆ ด้วย
ก. ติเหตุกจิต ๔๗ หรือ ๗๙ ข. ติเหตุกเจตสิก ๒๗
๓. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุใด ? และให้แสดงฐานโดยพิสดารว่ามีจำนวนเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? พร้อมทั้งยกหลักฐานบาลีขึ้นแสดงด้วย
๔. ให้แสดงจิตที่เกิดในกายทวาร มโนทวาร และพินจากทวาร โดยแน่นอนและไม่แน่นอน (หลักสูตร หน้า ๓๒)
๕. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้
ปญฺจวิส ปรีตตมฺหิ ฌ จิตฺตานิ มหคฺคเต
เอภวิสฺสตี โวหาเร อมฺฐ นิพฺพานโคจรเ ฯ
ข. อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้วมีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง? ให้แสดงองค์ธรรมมาด้วย
๖. ก. คำว่า วัตถุ ในวัตถุสังคหะนี้ หมายความว่าอย่างไร วัตถุมีกี่อย่าง จงแสดงมาพร้อมองค์ธรรม
ข. จงแสดงจิตดังต่อไปนี้
๑. จิตที่เกิดขึ้นโดยอาศัยวัตถุรูปแน่นอน
๒. จิตที่อาศัยวัตถุรูป เกิดไม่แน่นอน
๓. จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้อาศัยวัตถุรูปแน่นอน
๗. จงแสดงความแตกต่างระหว่าง อภิชฌา และพยาบาท ที่เป็นมโนทุจริต กับ อภิชฌา และพยาบาทที่เป็นคันถะ
๘. ก. ให้แปลคาถาที่แสดงองค์ธรรมในมิสสกสังคหะทั้ง ๗ หมวด มาดู
ข. จงแสดงถึงการนำมาของอาหารทั้ง ๔ โดยเฉพาะๆ ไม่ต้องยกหลักฐานบาลีขึ้นแสดง
๙. ก. จงแสดงความหมาย พร้อมองค์ธรรม ของอินทรีย์ต่อไปนี้
๑. อนุญญาตัญญูสามิตินทรีย์
๒. อัญญินทรีย์
๓. อัญญาตาวิณทรีย์
ข. จงแสดงการจำแนก องค์มรรค ๘ โดยสี่ชั้น สภาอิขันธ์ ปัญญาชั้น
๑๐. จงจำแนก อริยสัจ ๔ โดยเหตุ ผล และโลกียะ โลกุตตระ เป็นต้น

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๐
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท

สอบวันจันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ก. ปริจเฉทที่ ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะนั้น เพราะเหตุใด?

ข. จงแสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย?

ตอบ ก. ปริจเฉทที่ ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะนั้น เพราะเหตุว่า การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิกโดยเรียงรายทั่วไป คือ แสดงสงเคราะห์โดยประเภทแห่งเวทนาบ้าง เหตุบ้าง กิจบ้าง ทวารบ้าง อารมณ์บ้าง วัตถุบ้าง เพราะเหตุนี้ ปริจเฉทที่ ๓ จึงเรียกว่า ปกิณณกสังคหะ

ข. แสดงมาติกา ทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมายดังนี้คือ

๑. เวทนาสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่ง เวทนา ๓ หรือ ๕

๒. เหตุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ๖

๓. กิจสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่ง กิจ ๑๔ และฐาน ๑๐

๔. ทวารสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิตเจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ๖

๕. อารัมมณสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ์ ๖

๖. วัตถุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

๒. นิพพาน กับบัญญัติ ทั้ง ๒ นี้ พ้นจากกาลทั้ง ๓ เรียกว่า กาลวิมุตตอารมณฺ์ นั้น เพราะเหตุใด ?

ตอบ นิพพาน และบัญญัติ ที่เป็นกาลวิมุตตอารมณฺ์นั้น เพราะ ธรรม ๒ พวกนี้ เป็นอสังขตธรรม ไม่ได้ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย ๔ ฉะนั้น การเกิดขึ้นของธรรมทั้ง ๒ พวกนี้จึงไม่มี เมื่อไม่มีการเกิดขึ้นแล้ว ก็กล่าวไม่ได้ว่า นิพพาน หรือบัญญัติ เหล่านี้ เป็นปัจจุบัน อดีต อนาคต จึงเรียกว่า กาลวิมุตตอารมณฺ์

๓. วิญญูณธาตุ ๗ คืออะไรบ้าง? ให้แสดงองค์ธรรมมาด้วย

ตอบ วิญญูณธาตุ ๗ คือ

๑. จักขุวิญญูณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ จักขุวิญญูณจิต ๒

๒. โสทวิญญูณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ โสทวิญญูณจิต ๒

๓. หานวิญญูณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ หานวิญญูณจิต ๒

๔. ชิวหาวิญญูณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ ชิวหาวิญญูณจิต ๒

๕. กายวิญญูณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ กายวิญญูณจิต ๒

๖. มโนธาตุ องค์ธรรมได้แก่ สัมปฏิจฉนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑

๗. มโนวิญญูณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ จิต ๗๖ หรือ ๑๐๘ (เว้นทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓)

๔. ในปริจเฉทที่ ๗ นี้ พระอนุรุธาจารย์ แสดงการรวบรวมธรรม ที่มีสภาพเข้ากันได้ ให้อยู่เป็นหมวด ๆ นั้น มีชื่อเรียกว่าอะไร ? มีกี่หมวด ? อะไรบ้าง ? ให้บอกความหมายด้วย

ตอบ ในปริจเฉทที่ ๗ นี้ พระอนุรุธาจารย์ แสดงการรวบรวมธรรม ที่มี สภาพเข้ากันได้ ให้อยู่เป็นหมวด ๆ นั้น มีชื่อเรียกว่า สมุจจยสังคหะมี ๔ หมวดด้วยกันคือ

๑. อกุศลสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย อกุศล โดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง

๒. มิสสกสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็น กุศล อกุศล อพยากตะ ทั้ง ๓ ปนกัน หมวดหนึ่ง

๓. โพธิปักขยสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ หมวดหนึ่ง

๔. สัพพสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตรธรรมทั้งหมดรวมกัน หมวดหนึ่ง

๕. ก. ในสัพพสังคหะมีธรรมอยู่ที่หมวด คืออะไรบ้าง? เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมีเท่าไร ?

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้า มีชื่อเรียกว่าอะไร ? มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ก. ในสัพพสังคหะมีธรรมอยู่ ๕ หมวด คือ

๑. ขันธ์ ๒. อุปาทานกัณฑ์ ๓. आयตนะ ๔. ธาตุ ๕. สัจจะ

เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว มี ๓๙ (ไม่ต้องนับอุปาทานกัณฑ์โดยเฉพาะ)

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้า มีชื่อเรียกว่า อริยสัจจะ มี ๔ อย่าง คือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๘๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘

๒. สมุทยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก

๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

องค์ธรรมได้แก่ นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

องค์ธรรมได้แก่ มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิก เป็นต้น

ที่ในมรรคจิต ๔

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๐

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้ สมပ္ยุตตา ยถาโยคํ ฯลฯ สงคโท นาม นียเต .

ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งประเภทเวทนา ๓ มาดู

ตอบ ก. แปลคาถาดังต่อไปนี้

สภาวะธรรม ๕๓ คือจิตและเจตสิก ชื่อว่า นามเตปญญาส ว่าโดยลักษณะของตนๆ ประกอบด้วย
เอกุปปาทตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะของจิตและเจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต โดยประเภท
แห่งเวทนา เหตุ กิจ ทวาร อารมณ์ และวัตถุ ตามสมควร

ข. ความเป็นไปแห่งประเภทเวทนา ๓ มีดังนี้ การเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลายนั้น ย่อมมีอยู่ ๓ อย่าง
ด้วยกันคือ

๑. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกสบาย เรียกว่า สุขเวทนา

๒. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกไม่สบาย เรียกว่า ทุกขเวทนา

๓. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกเฉยๆ ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ เรียกว่า อุเบกขาเวทนา ฯ

๒. จงบอกชื่อของจิต เจตสิก ตามลำดับดังต่อไปนี้ พร้อมทั้งเหตุอัน ๑ ด้วย

ก. ติเหตุกจิต ๔๗ หรือ ๗๙

ข. ติเหตุกเจตสิก ๒๗

ตอบ ก. ติเหตุกจิต ๔๗ หรือ ๗๙ คือ

กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต ๑๒

มหัคคตจิต ๒๗

โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

มีเหตุ ๓ คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

ข. ติเหตุกเจตสิก ๒๗ คือ อหิริกะ อนอตตปปะ อุทัจจะ ถีนมิทธะ มี เหตุ ๓ คือ โลภเหตุ โทสเหตุ
โมหเหตุ

โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้น อโลภะ อโทสะ ปญญา) มีเหตุ ๓ คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

๓. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด ? และให้แสดงฐานโดยพิสดาร
ว่า มีจำนวนเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? พร้อมทั้งยกหลักฐานบาลีขึ้นแสดงด้วย

ตอบ กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ทสสนกิจ สวณกิจ ฆายนกิจ สายนกิจ
มุสนกิจ ทั้ง ๕ นี้ ต้องตั้งอยู่ในระหว่าง ปญจทวาราวชชนจิต กับ สัมปฏิจฉนจิต เท่านั้น ตั้งอยู่ที่อื่นไม่ได้ ฐานนี้
เรียกว่า ปญจวิญญานฐาน ด้วยเหตุนี้ ฐานจึงมีเพียง ๑๐ ฐาน

ฐานโดยพิสดาร มีจำนวน ๒๕ คือ ปฏิสนธิฐานมี ๑ ภวังก์ฐานมี ๖ อารวชนฐานมี ๒ ปญจวิญญานฐาน
มี ๑ สัมปฏิจฉนฐานมี ๑ สันติริณฐาน มี ๑ โวภูจัพพนฐาน มี ๒ ชวนฐาน มี ๖ ตทารัมมณฐาน มี ๒ จุตีฐานมี ๓
รวมเป็นฐาน ๒๕

ดังมีหลักฐานบาลีแสดงว่า

สนธิ เอกัง ฉ ภวังก์

ทวารวชนํ ปญจาทเยกํ

เทว โว โช ฉ ตทาทเวตติ

จุตีติ ปญจวิสติ.

๔. ให้แสดงจิตที่เกิดในกายทวาร มโนทวาร และพ้นจากทวาร โดยแน่นอนและไม่แน่นอน (หลักสูตร หน้า ๓๒)

- ตอบ - จิตที่เกิดในกายทวารโดยแน่นอน มี ๒ ดวง คือ กายวิญญูณจิต ๒
ไม่แน่นอน มี ๔๔ ดวง คือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐)
- จิตที่เกิดในมโนทวาร โดยแน่นอน มี ๒๖ หรือ ๕๘ ดวง คือ อัปนาชวนะ ๒๖ หรือ ๕๘
ไม่แน่นอน มี ๔๑ ดวง คือ กามจิต ๔๑ (เว้นทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓) หรือ
มโนทวาราวชชนจิต ๑ กามชวนะ ๒๙ ตทารัมมณจิต ๑๑
- จิตที่เกิดพ้นจากทวาร โดยแน่นอน มี ๙ ดวง คือ มหัคคตวิปากจิต ๙
ไม่แน่นอน มี ๑๐ ดวง คือ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

๕. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

ปณจวิส ปรีตมทิ

ฉ จิตตานิ มหคฺคเต

เอกวิสติ โวหาเร

อญฺฐ นิพพานโคจรเ ๖

ข. อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้วมีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง? ให้แสดงองค์ธรรมมาด้วย

ตอบ ก. คาถานี้แปลว่า

จิต ๒๕ ดวง คือ ทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ สันตிரณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘

หสิตุปปาทจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ ๖ ที่เป็น กามธรรม อย่างเดียว

จิต ๖ ดวง คือ วิญญูณญายตนมานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญายตนมานจิต ๓

เกิดได้ในธรรมารมณ ที่เป็น มหัคคตะ อย่างเดียว

จิต ๒๑ ดวง คือ คือ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิญญาจิต ๒) อากาสนัญญายตนมานจิต ๓

อาภิญญัญญายตนมานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณ ที่เป็น บัญญัติ อย่างเดียว

จิต ๘ ดวง คือ โลกุตตรจิต ๘ เกิดได้ในธรรมารมณ ที่เป็น นิพพาน อย่างเดียว

ข. อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้วมี ๔ ประเภท คือ

๑. กามอารมณ องค์ธรรมได้แก่ กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

๒. มหัคคตอารมณ องค์ธรรมได้แก่ มหัคคตจิต ๒๗ เจตสิก ๓๕

๓. โลกุตตรอารมณ องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๔. บัญญัติอารมณ องค์ธรรมได้แก่ สัททบัญญัติ อตถบัญญัติ

๖. ก. คำว่า วัตถุ ในวัตถุสังคหะนี้ หมายความว่าอย่างไร วัตถุมีกี่อย่าง จงแสดงมาพร้อมองค์ธรรม

ข. จงแสดงจิตดังต่อไปนี้

๑. จิตที่เกิดขึ้นโดยอาศัยวัตถุรูปแน่นอน

๒. จิตที่อาศัยวัตถุรูป เกิดไม่แน่นอน

๓. จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้อาศัยวัตถุรูปแน่นอน

ตอบ ก. คำว่า วัตถุ ในวัตถุสังคหะนี้ หมายความว่า ธรรมที่เป็นที่อาศัยของจิตและเจตสิก ชื่อว่า วัตถุ
วัตถุ มี ๖ อย่าง คือ

๑. จักขุวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ จักขุปสาท

๒. โสทวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ โสตปสาท

๓. ฆานวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ ฆานปสาท

๔. ชิวหาวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ ชิวหาปสาท

๕. กายวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ กายปสาท

๖. หทัยวัตถุ องค์ธรรมได้แก่ หทัยรูป

ข. ๑) จิตที่เกิดขึ้นโดยอาศัยวัตถุรูปแน่นอน มี ๔๓ ดวง คือ ทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ โทสมูล จิต

๒ ตทารัมมณจิต ๑๑ หสิตุปปาทจิต ๑ รูปาวจรจิต ๑๕ โสตาปัตติมรรคจิต ๑

๒) จิตที่อาศัยวัตถุรูปเกิดไม่แน่นอน มี ๔๒ ดวง คือ โลภมูลจิต ๘ โมหมูลจิต ๒ มโนทวารวชชนจิต ๑ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ อรูปาวจรกุศลจิต ๔ อรูปาวจรกิริยาจิต ๔ โลกุตตรจิต ๗ (เว้นโสตาปัตติมรรค)

๓) จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้อาศัยวัตถุรูปแน่นอน มี ๔ ดวง คือ อรูปาวจรวิปากจิต ๔

๗. จงแสดงความแตกต่างระหว่าง อภิชฌา และพยาบาท ที่เป็นมโนทุจริต กับ อภิชฌา และพยาบาทที่เป็นคันถะ

ตอบ ความแตกต่างระหว่าง อภิชฌา และพยาบาท ที่เป็นมโนทุจริต กับ อภิชฌา และพยาบาทที่เป็นคันถะ

๑. อภิชฌา ที่เป็นมโนทุจริตนั้น เป็นโลภะ อย่างหยาบ มีสภาพอยากได้ทรัพย์สมบัติ ของผู้อื่นมาเป็นของ ๆ ตนโดยไม่ชอบธรรม
๒. ส่วนอภิชฌากายคันถะนั้น เป็นได้ทั้งโลภะอย่างหยาบและอย่างละเอียดทั้งหมดที่เกี่ยวกับความอยากได้ ความพอใจในทรัพย์สมบัติของผู้อื่น หรือของตนเอง โดยชอบธรรมก็ตาม ไม่ชอบธรรมก็ตามจัดเป็นอภิชฌากายคันถะ ทั้งสิ้น
๓. พยาบาทที่เป็นมโนทุจริต ได้แก่วิหิงสาอย่างหยาบ ที่เกี่ยวกับความปองร้ายผู้อื่น โดยคิดนึกให้เขามีความลำบากเสียหายต่าง ๆ หรือนึกแข่งให้ผู้ที่ตนไม่ชอบนั้นให้ถึงตาย
๔. ส่วน พยาบาทกายคันถะ นั้น ได้แก่วิหิงสา อย่างหยาบก็ตาม อย่างละเอียดก็ตาม คือความไม่ชอบ ไม่พอใจ โกรธ กลัว กลุ้มใจ เสียใจ ไปจนถึงการทำปาณาติบาต ผรุสวาจา เหล่านี้จัดเป็นพยาบาทกายคันถะทั้งสิ้น

๘. ก. ให้แปลคาถาที่แสดงองค์ธรรมในมิสกสังคหะทั้ง ๗ หมวด มาดู

ข. จงแสดงถึงการนำมาของอาหารทั้ง ๔ โดยเฉพาะๆ ไม่ต้องยกหลักฐานบาลีขึ้นแสดง

ตอบ ก. แปลคาถาที่แสดงองค์ธรรมในมิสกสังคหะทั้ง ๗ หมวด ดังนี้

เหตุ	เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมัตถ์แล้ว มี ๖
ฉานังคะ	เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมัตถ์แล้ว มี ๕
มัคคังคะ	เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมัตถ์แล้ว มี ๙
อินทรี	เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมัตถ์แล้ว มี ๑๖
พละ	เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมัตถ์แล้ว มี ๙
อธิปตี	เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมัตถ์แล้ว มี ๔
อาหาร	เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมัตถ์แล้ว มี ๔ เหมือนกัน

นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ การแสดงมิสกสังคหะ ที่มีกุศล เป็นต้น ปะปนกัน โดยมี ๗ หมวดดังนี้

ข. การนำมาของอาหารทั้ง ๔ โดยเฉพาะๆ นั้น มีดังนี้ คือ

๑. กพพีการาหาร นำมาซึ่งอาหารขสุทฐัญญูกกลาป ให้เกิดในสันดานของสัตว์ทั้งหลาย
๒. ผัสสาหาร นำมาซึ่งเวทนา คือการเสวยอารมณ์เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เฉยๆ บ้าง
๓. มโนสญฺเจตนาหาร นำมาซึ่งปฏิสนธิวิญญาณ คือการเกิดเป็นมนุษย์ เทวดา พรหม อบายสัตว์ และปวตติวิญญาณ คือ การเห็น การได้ยิน เป็นต้น
๔. วิญญาณาหาร นำมาซึ่งเจตสิกและกัมมชรูป

๙. ก. จงแสดงความหมาย พร้อมองค์ธรรม ของอินทรีต่อไปนี้

๑. อนัญญาตัญญูสามิตินทรี ๒. อัญญินทรี ๓. อัญญาตาวินทรี

ข. จงแสดงการจำแนก องค์มรรค ๘ โดยสี่ชั้น สภาธิชั้น ปัญญาชั้น

ตอบ ก. แสดงความหมาย พร้อมองค์ธรรม ของ

๑. อนัญญาตัญญูสามิตินทรี ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้ง อริยสัจ ๔ ที่ตนไม่เคยรู้ องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ใน โสตาปัตติมรรคจิต ๑
๒. อัญญินทรี ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ที่ตนเคยรู้ องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ใน มรรคจิตเบื้องบน ๓ และผลจิตเบื้องต่ำ ๓

๓. อัญญาตาวินทริย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้ง อริยสัจ ๔ สิ้นสุดแล้ว องค์ธรรมได้แก่ ปัญญา
เจตสิก ที่ในอรรถดลจิต ๑

ข. แสดงการจำแนกองค์มรรค ๘ โดยศีลชั้นธัมมาธิกชั้น ปัญญาชั้น

๑. สัมมาวาจา ๒. สัมมากัมมันตะ ๓. สัมมาอาชีวะ

องค์มรรคทั้ง ๓ นี้ สงเคราะห์เข้าใน ศีลชั้นธัมมา

๔. สัมมาวาจา ๕. สัมมาสมาธิ ๖. สัมมาสมาธิ

องค์มรรคทั้ง ๓ นี้ สงเคราะห์เข้าใน สมาธิชั้น

๗. สัมมาทิฐิ ๘. สัมมาสังกัปปะ

องค์มรรคทั้ง ๒ นี้สงเคราะห์เข้าใน ปัญญาชั้น

๑๐. จงจำแนก อริยสัจ ๔ โดยเหตุ ผล และโลกียะ โลกุตตระ เป็นต้น

ตอบ จำแนกอริยสัจ ๔ โดยเหตุ ผล และโลกียะ โลกุตตระ เป็นต้น มีดังนี้

ทุกข์สัจ เป็น ผล

สมุทัย เป็น เหตุ

นิโรธสัจ เป็น ผล

มรรคสัจ เป็น เหตุ

ทุกข์สัจ สมุทัยสัจ ทั้ง ๒ นี้ เป็นโลกียธรรม โลกียสัจ

นิโรธสัจ มรรคสัจ ทั้ง ๒ นี้ เป็นโลกุตตรธรรม โลกุตตรสัจ

ทุกข์สัจ เป็นสัจจะที่มีความเป็นไปอยู่ในวิภวสงสาร ชื่อว่า ปวัตตีสัจจะ

สมุทัยสัจ เป็นสัจจะที่เป็นเหตุให้ทุกข์สัจจะเกิดขึ้นเป็นไปอยู่ในวิภวสงสารชื่อว่า ปวัตตีสัจจะ

นิโรธสัจ เป็นสัจจะที่ถอยจากวิภวทุกข ชื่อว่า นิวัตตีสัจจะ

มรรคสัจ เป็นสัจจะที่เป็นเหตุให้ถึงความถอยออกจากวิภวทุกข ชื่อว่า นิวัตตีสัจจะ

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย